

Utvalg:	Forskningsutvalget	Dato:10.11.16
FU-sak: 21/16		Arkivsaknr.:

Doktorgrad i utøvende og skapende kunst

Innledning

Kunnskapsdepartementet (KD) har bestemt at det skal opprettes en egen doktorgrad i kunstnerisk utvikling. Dette fremkommer av brev av 31. oktober fra KD til Universitets- og høgskolerådet (UHR). Departementet ønsker dialog med fagmiljøene om hva doktorgraden skal hete og hvordan den kan etableres.

Virksomhetsoverdragelse av KHiB til UiB ble vedtatt av Kongen i statsråd 17.06.2016, etter utredninger i to faser og anbefalinger fra både KHiB og UiB sine styrer. Et nytt *Fakultet for kunst, musikk og design*, som blir opprettet fra 01.01.2017, vil omfatte den nåværende faglige virksomhet ved KHiB og Griegakademiet. Med bakgrunn i universitets- og høgskolelovens sidestilling av kunstnerisk utviklingsarbeid og forskning var et av premissene som ble satt for virksomhetsoverdragelsen, at det blir etablert en ph.d.-utdanning i utøvende og skapende kunst ved det nye fakultetet. Doktorgradsutdanningen er planlagt innenfor fagområdet kunst.

I denne saken vil bakgrunnen for å opprette en ny ph.d.-utdanning bli gjort rede for. Kunstutdanningene i Norge har ikke hatt doktorgradsutdanning, men har siden 2003 hatt en felles tredjesyklusutdanning i form av et stipendiatprogram. Dette programmet er plassert i Nivå 8: Ph.d. (3. syklus) i det nasjonale kvalifikasjonsrammeverket for livslang læring (NKR), men stipendiatprogrammet har ikke hatt fullmakt til å gi ph.d.-graden.

Kunstutdanningene i Norge, Stipendiatprogrammet og arbeidet for å utvikle en ph.d.-utdanning

Ønsket om å bygge opp en ph.d.-utdanning innen utøvende og skapende kunst har kommet til uttrykk ved de aktuelle institusjonene siden siste del av 1990-tallet, bl.a. som en følge av fokus på kunstnerisk utviklingsarbeid, oppgradering av utdanningen og tilpasning til bachelor- og masterstrukturen.

Kunstnerisk utviklingsarbeid og forskning har vært konsekvent sidestilt i Lov om høyere utdanning siden 1995. Nasjonalt kvalifikasjonsrammeverk sidestiller gjennomført og godkjent Stipendiatprogram med øvrig 3. syklusutdanning, og særlige kunstneriske krav er spesifisert i NKR der det er nødvendig. Kunstnerisk og vitenskapelig kompetanse er sidestilt i Forskrift om opprykk og

ansettelse, og likeledes er kunstneriske stipendiatprogram sidestilt med doktorgradsprogram i forskrifter fra KD og NOKUT om grader og institusjonsakkreditering.

Stipendiatprogrammet ble opprettet i 2003 av daværende Utdannings- og forskningsdepartementet, på grunnlag av en utredning gjort av KHiB, Kunsthøgskolen i Oslo (KHiO) og Norges musikkhøgskole (NMH). Utredningen ble bestilt og finansiert av departementet. Stipendiatprogrammet ble etablert etter mønster fra andre organiserte doktorgradsprogrammer, men med krav til kunstnerisk resultat på høyt nivå. Programmet ble etablert uten tilknytning til en grad. De tilknyttede fagmiljøene til Stipendiatprogrammet så dette som en midlertidig pragmatisk løsning, men ikke tilfredsstillende på sikt, og har i de senere årene arbeidet målrettet for at kunstnerisk tredjesyklusutdanning skal være gradsgivende.

Strukturen til Stipendiatprogrammet er således parallell til andre norske ph.d.-utdanninger. Programmet er 3-årig, det har en opplæringsdel på 30 studiepoeng, stipendiaten får tildelt en veileder prosjektet og dette arbeidet skal bedømmes av en bedømmelseskomité. Stipendiatprogrammet har også en offentlig disputas som avsluttende prøve. I dag er seks fagområder inne i Stipendiatprogrammet:

Arkitektur
Design
Film
Visuell kunst
Musikk
Scenekunst

Stipendiatprogrammet er organisert gjennom Program for kunstnerisk utviklingsarbeid, som er et § 1-4-4 foretak, og har norske UH-institusjoner med kunstutdanninger som medlemmer. Stipendiatprogrammet fungerer både som en finansieringskilde til stipendiatstillinger og som et utdanningsprogram. Et faglig sammensatt programstyre tildeler stipendiatstillinger til kandidater etter søknader fra medlemsinstitusjonene. I perioden frem til 2015 har 101 stipendiater vært tilknyttet programmet. KHiB og UiB gjennom Griegakademiet har og har hatt stipendiater i Stipendiatprogrammet.

Flere europeiske land har kunstneriske doktorgrader. Nasjonalt råd for kunstnerisk utviklingsarbeid (NRKU) innen UHR har i utredningen *Stipendiatprogrammet og ph.d.-graden* (2015) beskrevet hvordan kunstfaglige doktorgradsprogram drives i Sverige, Belgia og Nederland. Sverige har to formelle doktorgrader, doktorexamen og konstnærlig doktorexamen. Den siste ble etablert i 2009, med en egen examensförrdning som i stor grad ligner retningslinjene for det norske programmet. Universitetet i Lund og Göteborg samt Textilhögskolan i Borås har hatt kunstnerisk examensrett siden 2010 og Stockholms konstnærliga högskole (SKH) fikk det i 2016. Det er stor variasjon i doktorandprosjektene når det gjelder balansen mellom kunstnerisk prosjekt og teoretisk basert tekst. Ved SKH er fagområdet for doktorexamen beskrevet som *Kunstnerisk praksis* og denne institusjonens faglige innretning ligger nær opptil det norske programmet. I forskerskolen DocArtes, basert ved Orpheusinstituttet i Gent og med både belgiske og nederlandske universiteter som partnere, har avhandlingen hatt en større betydning og det kunstneriske resultatet mindre betydning enn hva som er tilfelle for det norske Stipendiatprogrammet. Stipendiatprogrammet har ikke krav

om en avhandling, men et kunstnerisk prosjekt med en refleksjon som vil bli gjort rede for nedenfor. Kravene i programmet er bygget ut fra arbeids-, visnings- og dokumentasjonsformer innen fagområdet kunst, og her har ikke avhandlingsformen en naturlig plass.

Prosesen med å opprette doktorgradsstudium innenfor kunstutdanningene har pågått siden gradsomleggingen og starten av Bologna-prosessen. Stipendiatprogrammet ble opprettet for å løse det kompetansebehovet de kunstfaglige institusjonene hadde, samt berede grunnen for en ph.d.-utdanning. NRKU har i utredningen fra 2015 beskrevet ulike modeller for å omgjøre Stipendiatprogrammet til institusjonelle ph.d.-utdanninger. NRKU har også utviklet veiledende retningslinjer for et slikt doktorgradsstudium, basert på UHRs veiledende retningslinjer fra 2013, med nødvendige tilpasninger til de kunstneriske krav. Disse er en videreutvikling av nåværende reglement for Stipendiatprogrammet. Samtidig har NTNU, NMH og UiB prosesser på gang for å opprette et slikt studietilbud ved sine institusjoner, og NMH forbereder styresak om dette allerede i høst. Det nye fakultetet ser det som viktig at den faglige plattformen som er utviklet i Stipendiatprogrammet og NRKU, videreføres i de ulike institusjonene, med en felles nasjonal forskerskole, slik at det fortsatt er en felles oppfatning i det nasjonale fagmiljøet av hva en kunstnerisk doktorgrad er.

Innhold og struktur for nytt ph.d.-studium i utøvende og skapende kunst

Ph.d.-program for utøvende og skapende kunst ved Fakultet for kunst, musikk og design, UiB, vil basere seg på den faglige profilen som er utviklet i Stipendiatprogrammet siden 2003:

Stipendiatprogrammet skal kvalifisere for kunstnerisk utviklingsarbeid av internasjonal standard og for annet arbeid i samfunnet hvor det stilles store krav til kunstnerisk kompetanse og innsikt, i samsvar med etiske standarder. Utdanningen skal gi kandidaten kunnskap, ferdigheter og kompetanse i tråd med det nasjonale kvalifikasjonsrammeverket.

[...] Prosjektet skal være et selvstendig kunstnerisk prosjekt på høyt nivå og med nasjonal og internasjonal faglig relevans. Samtidig er fokus på ulike former for refleksjon sentralt. Prosjektet skal bidra til å utvikle ny innsikt, kunnskap og/eller erfaring. Prosjektet skal gjennomføres under aktiv veiledning. Det er utarbeidet en egen studieplan for programmet.¹

Stipendiaten skal gjennomføre en opplæring i metode, refleksjon og dokumentasjon i kunstnerisk utviklingsarbeid, etikk som kunstnerisk praksis, samt prosjektutvikling. I løpet av prosjektperioden skal stipendiaten også få trening i formidling av refleksjon og resultater overfor fagfeller, studenter og allmennheten. Stipendiaten skal utvikle kunnskap og innsikt gjennom egen kunstnerisk praksis.

Krav til resultat for det nye fakultetets program vil følge *Forslag til veiledende retningslinjer for ph.d. for utøvende og skapende kunst*, som er i tråd med det nåværende Stipendiatprogrammets krav, utarbeidet av NRKU i 2016 (skal vedtas i NRKU 31.10.16):

---

¹ Fra Retningslinjer for Stipendiatprogrammet for kunstnerisk utviklingsarbeid, vedtatt av Programstyret 12.09.2014, justert etter vedtak 19.05.2015 og 15.09.2015.

§ 10.1 Krav til det kunstneriske prosjektet

Doktorgradsarbeidet skal dokumenteres med et kunstnerisk resultat og materiale som dokumenter kunstnerisk refleksjon.

Doktorgradsarbeidet skal ha nasjonal og internasjonal faglig relevans og bidra til å utvikle ny innsikt, kunnskap og/eller erfaring.

Doktorgradsarbeidet kan bestå av flere deler, eller en samling arbeider som utgjør et hele. Normalt skal bare arbeider som er produsert i programperioden inngå, men unntaksvis kan arbeider produsert før opptak inngå dersom det har vært en forutsetning i prosjektbeskrivelsen. Dersom prosjektet består av flere mindre arbeider, skal sammenhengen mellom dem beskrives.

Det kunstneriske resultat skal være et frittstående og selvstendig kunstnerisk arbeid på høyt nivå når det gjelder originalitet, uttrykk, koherens og formidling. Det kunstneriske resultatet skal presenteres offentlig, jf. § 18.

Det skal leveres materiale som dokumenterer refleksjonen særskilt når det gjelder:

Prosess (kunstneriske valg og vendepunkt, bruk av teori, dialog med ulike nettverk og fagmiljø med mer)

Plassering av eget kunstnerisk ståsted/arbeid i forhold til eget fagfelt nasjonalt og internasjonalt

Hvordan prosjektet bidrar til fagutviklingen i feltet, herunder eventuelle faglige nyvinninger

Stipendiaten velger selv medium og form for levering av materiale som dokumenterer refleksjonen i arbeidet og for eventuell annen dokumentasjon.

Kunststipendiatene blir samlet sett bedømt ut fra kunstnerisk resultat, dokumentasjon av refleksjon og disputas. Kravene er formulert ut fra en forståelse av refleksjon som en implisitt del i kunstneriske prosesser. I programmet er det et mål å knytte kunstnerisk arbeid og dokumentert refleksjon tett sammen i prosessen og i bedømmelsen, selv om de vises som to adskilte deler med hver sin form.

Det har i flere omganger vært vurdert i programstyret og institusjonene om det ville være ønskelig å sette bestemte formkrav til dokumentasjonen av refleksjonen: skriftlighet, lengde, tekstlig genre etc. Dette kunne på noen måter forenkle både veiledning og bedømmelse. Det samlede fagmiljø ønsker imidlertid at formen fortsatt skal være åpen, for å kunne prøve ut ulike uttrykksformer med faglig relevans og formidlingspotensiale i tilknytning til det kunstneriske prosjektet. Dokumentasjonen av refleksjonen bedømmes ut fra de tre strekpunktene i § 10, som angir krav til innhold.

Det har også vært vurdert hvorvidt resultatkravene skulle omfatte prøveforelesning, men dette formatet har ingen forankring i fagområdets sentrale arbeids- og formidlingsformer. Kandidatens egen redegjørelse i disputasen for prosjekt og problemstillinger anses som tilstrekkelig prøve på denne formen for offentlig formidling.

Dagens stipendiatprogram er normert til tre (3) års fulltidsstudier/180 studiepoeng og inkluderer en obligatorisk opplæringsdel av 30 studiepoengs omfang og et prosjekt av 150 studiepoengs omfang. Opplæringsdelen er strukturert rundt noen felles samlinger og seminarer som, etter fullføring, gir til sammen 20 studiepoeng. I tillegg består opplæringsdelen av en prosjektspesifikk del som utgjør 10 studiepoeng. Stipendiatprogrammets obligatoriske deler er revidert i to runder siden 2011 for å sikre at kvalifikasjonsrammeverkets krav til læringsutbytte oppfylles. Studie- og kursplan² inneholder overordnet beskrivelse og detaljerte beskrivelser av innhold, læringsutbytte, læringsformer og evalueringsform for hvert kurs. I vedlegg er hele stipendiatperiodens innhold vurdert opp mot kravene i kvalifikasjonsrammeverket, i matriseform.

Når fakultetets eget ph.d.-program er etablert, vil programmet knyttes opp til felles nasjonal forskerskole som vil utgå fra dagens Stipendiatprogram, med samlinger og seminar som beskrevet i kursplanen (20 studiepoeng). Fakultetet må vurdere om det skal etableres ytterligere felles kurstilbud for sine stipendiater, eller om de 10 poeng skal være prosjektspesifikke, planlagt ut fra det enkelte prosjekts behov.

Avdelingsdirektørens kommentarer

Styret ved Universitetet i Bergen vedtok i møte 2. juni 2016 å anbefale Kunnskapsdepartementet at UiB skal overdra KHiB sin virksomhet og opprette et eget fakultet for kunst, design og musikk. Samtidig ba styret om å få forelagt en sak om opprettelse av et ph.d.-studium i det nye fakultetets fagområder i henhold til NOKUTs krav. Denne saken var opprinnelig planlagt forelagt styret 23. februar 2017. I og med at Kunnskapsdepartementet har besluttet at det skal opprettes en egen doktorgrad i kunstnerisk utvikling vil saken bli forelagt styret når de nødvendige endringene har blitt gjort av departementet.

UiB er blant de første UH-institusjonene som planlegger et doktorgradsstudium i utøvende og skapende kunst. Dette doktorgradsstudiet har en annen innretning, komponenter, prøveform og bedømmelse enn det eksisterende ph.d.-programmet ved UiB. Studiet må derfor opprettes som et eget doktorgradsprogram. Doktorgradsprogrammet i utøvende og skapende kunst må planlegges slik at det vil være i tråd med kravene som er nedfelt i Studiekvalitetsforskriften og Studietilsynsforskriften.

Ph.d.-utdanningen i Norge er koordinert og samordnet av UHR. Det er derfor en stor grad av enighet mellom UH-institusjonene om hva som er målsetning, struktur og innhold i en norsk ph.d.-utdanning. Nasjonalt råd for kunstnerisk utviklingsarbeid har hatt den samme rollen for å utvikle en tredjesyklusutdanning for kunstfagene. Det er store likheter mellom UHRs og NRKUs tilnærminger til oppbygningen av et ph.d.-utdanning, men de faglige kravene er ulikt formulert. Derfor vil også strukturen og innholdet i doktorgradsutdanningen være annerledes. Avdelingsdirektøren er kjent med at det nye fakultetet har aktive nettverk med de andre kunstutdanningene, og anser det som

---

² Revidert versjon skal vedtas i møte i programstyret 05.12.2016

viktig at UH-institusjonene som planlegger å opprette en doktorgradsutdanning i utøvende og skapende kunst koordinerer dette arbeidet.

I den kommende styresaken vil de formelle og tekniske spørsmålene ved å opprette et nytt doktorgradsprogram i henhold til departementets og NOKUTs krav bli utredet videre.

Forslag til vedtak

Forskningsutvalget tar saken til orientering.

3.11.16 Espen Dahle/ Nina Malterud